

Projekt Erasmus+
**Vytvoření kvalifikačních standardů a vzdělávání pro evropské
behaviorální analytiky (EuroBA)**

<http://euroba.org/>

**Intelektuální výstup 1: Kompetence evropských behaviorálních analytiků
(EuroBA) v kontextu Evropského kvalifikačního
rámcce (EQF)**

2023

EuroBA – projektoví partneři

Ulsterská univerzita,
Severní Irsko (UK)

Královská univerzita v Belfastu
Centrum pro behaviorální analýzu,
Severní Irsko (UK)

Masarykova univerzita,
Institut pro výzkum inkluzivního vzdělávání,
Česká republika

Erasmova univerzita, Škola společenských a
behaviorálních věd,
Nizozemsko

NeuroHero,
Dublin,
Irsko

Panteionská univerzita,
Laboratoř experimentální a aplikované
behaviorální analýzy,
Řecko

Stockholmská univerzita,
Švédsko

Evropský institut pro výzkum lidského chování,
Itálie

Vzdělávání rodičů jako terapeutů autistických dětí,
Belfast (UK)

Popis projektu

Tento projekt je výsledkem mezinárodní spolupráce partnerských institucí ze Spojeného království, České republiky, Nizozemska, Irska, Řecka, Švédska a Itálie. Podílela se na něm též profesní poradní skupina složená z dalších 15 evropských zemí, aby bylo zajištěno, že standardy a kompetence definované v projektu budou akceptovatelné v co nejvyšším počtu evropských zemí.

Obecným cílem projektu je napomoci zavedení jednotné certifikace behaviorálních analytiků ve všech evropských zemích. Profese behaviorálního analytika vznikla na začátku sedmdesátých let minulého století ve Spojených státech (Carr, 2011; Hughes a Shook, 2007). V Evropské unii však dosud neexistuje formální rámec pro uznávání této kvalifikace. K dosažení toho, aby měli behaviorální analytici v celé EU srovnatelné znalosti, dovednosti, odpovědnost a samostatnost je třeba jasně definovat jejich kompetence.

Tento projekt má šest intelektuálních výstupů (IO). 1. intelektuální výstup (IO1) je zaměřený na profesionální standardy v souladu s Evropským rámcem kvalifikací (EQF). V IO2 popisujeme vývoj kvalifikace behaviorálního analytika v šesti zemích zapojených do EQF. IO3 poskytuje podrobný slovník relevantních pojmů v jazycích partnerských zemí. V IO4 jsou uvedeny kvalifikační požadavky na evropské behaviorální techniky (EuroBA-T), v IO5 kvalifikační požadavky na evropské behaviorální analytiky (EuroBA-M) a IO6 poskytuje úvod do online kurzu v jazycích partnerských zemí.

Úvod	4
Evropský rámec kvalifikací (EQF)	5
<i>Evropské kvalifikace a národní kvalifikace</i>	5
<i>Výstupy z učení</i>	5
<i>Stav EQF</i>	7
Behaviorální analytik jako profese	11
Kompetence EuroBA	13
<i>Kompetence na vstupní úrovni EuroBA</i>	15
Shrnutí znalostí na vstupní úrovni EuroBA	16
Shrnutí dovedností na vstupní úrovni EuroBA	16
Shrnutí odpovědnosti a samostatnosti na vstupní úrovni EuroBA	17
<i>Kompetence na magisterské úrovni EuroBA</i>	18
Shrnutí znalostí na magisterské úrovni EuroBA	18
Shrnutí dovedností na magisterské úrovni EuroBA	19
Shrnutí odpovědnosti a samostatnosti na magisterské úrovni EuroBA	20
Vztah mezi úrovněmi kompetencí EQF a EuroBA	21
Souhrn	22
Použitá literatura	23

Úvod

Tento dokument představuje standardizaci profese behaviorálního analytika v souladu s Evropským kvalifikačním rámcem (EQF). Je výsledkem spolupráce mezinárodních partnerů

ze Spojeného království, České republiky, Nizozemska, Irska, Řecka, Švédska a Itálie. Tyto týmy společně vypracovaly výstupy z projektu Erasmus+ s názvem **Vytvoření kvalifikačních standardů a vzdělávání pro evropské behaviorální analytiky (EuroBA) (2020-2023)**.

Cílem tohoto projektu bylo zajistit transparentnost a uznání dovedností a kvalifikací behaviorálních analytiků v Evropě, řešit případné nedostatky, mezery a diskrepance v dovednostech a v neposlední řadě také podporovat osoby se zvláštními potřebami a/nebo zdravotním postižením. Projekt by měl pedagogům a dalším odborným pracovníkům pomoci se zvýšením jejich kvalifikace a rozšířením dovedností a potažmo tak také zlepšit jejich pozici na trhu práce a mobility. Toho bude dosaženo stanovením profesních standardů odkazujících na EQF a šest národních kvalifikačních rámců (NQF), vytvořením kompetenčních rámců (pro úroveň behaviorálního technika EuroBA-T a behaviorálního analytika EuroBA-M) a vytvořením online vícejazyčného/multikulturního vstupního kurzu.

Profese behaviorálního analytika vznikla počátkem 70. let 20. století v Severní Americe. Výbor pro certifikaci behaviorálních analytiků Behavior Analyst Certification Board (BACB) je mezinárodně uznávanou neziskovou agenturou se sídlem v USA, která byla založena v roce 1998 za účelem regulace certifikace a praxe behaviorálních analytiků (BACB, 2019). Řada amerických států rovněž profesi behaviorálního analytika uznala a vytvořila místní kvalifikační a licenční standardy (Johnston et al., 2017).

Přestože i mimo Severní Ameriku je tato profese vnímána jako potřebná (Keenan et al., 2015), v Evropské unii (EU) povolání behaviorálního analytika prozatím není formálně uznáváno. Některé země, jako například Česká republika, pracují na ustavení pravidel týkajících se této profese (Pančocha & Vaňurová, 2022). To však samo o sobě neumožňuje mobilitu jednotlivců v rámci profese po celé EU. Aby behaviorální analytici mohli vykonávat svou profesi v rámci EU se stejnými pravidly týkajícími se znalostí, dovedností a odpovědností, je nutné jasně definovat potřebnou kvalifikaci pro vykonávání této profese.

Cílem tohoto výstupu (IO1) ve spojení s výstupy IO4 a IO5 bylo:

Stručně popsat profesi behaviorálního technika/behaviorálního analytika.

Poskytnout přehled znalostí, dovedností a odpovědností, které je třeba prokázat, aby osoba mohla získat titul behaviorálního technika/behaviorálního analytika.

Podpořit kontinuitu vykonávání profese behaviorálního technika/behaviorálního analytika ve všech členských státech EU.

Sladit strukturu požadavků na kompetence EuroBA s jinými povoláními, která již byla vytvořena dle standardů EQF.

Vést k tomu, že v Evropě bude pracovat více kompetentních behaviorálních analytiků a techniků, a podpořit uznávání těchto profesí napříč celou EU.

Evropský rámec kvalifikací (EQF)

EQF byl spuštěn v roce 2008. V jeho rámci byly vytvořeny pokyny pro porovnávání výsledků profesního vzdělávání mezi jednotlivými zeměmi. Tento osmiúrovňový rámec slouží jako nástroj pro převádění a porovnávání národních kvalifikací v různých zemích. Jde tedy o nástroj, který nenahrazuje rámce jednotlivých zemí, ale spíše umožňuje větší mobilitu odborníků mezi zeměmi tím, že vytváří směrnice, které lze použít k nastavení parametrů vzdělávání a praxe v dané profesi. Může být tedy použit k usnadnění přenosu akademické nebo profesní kvalifikace z jedné země do druhé v rámci EU. Je však třeba poznamenat, že EQF není databází profesí, systémem udělování kvalifikací ani seznamem konkrétních kompetencí, které je třeba splňovat. Nezavádí také automatické uznávání kvalifikací mezi členskými státy EU. Je proto třeba, aby jednotlivé země samy pracovaly na tom, aby jejich kvalifikační rámce splňovaly požadavky na uznávání (Evropská unie, 2008; 2018).

Evropské kvalifikace a národní kvalifikace

Mnoho zemí již má vlastní kvalifikační směrnice, specifikující kompetence, které musí člověk prokázat, aby mohl vykonávat regulovanou profesi. Tyto směrnice mohou zahrnovat převedení znalostí do praxe a obhajobu diplomové práce. Specifika těchto směrnic se v jednotlivých zemích liší. Proto byla na podporu standardizace, a tedy i uznávání v rámci EU, vytvořena Poradní skupina EQF. Skupina vyzvala evropské státy, aby vytvořily nebo revidovaly své vlastní národní kvalifikace pro povolání tak, aby byly v souladu s EQF. Státy byly skupinou vyzvány, aby do roku 2010 předložily své národní kvalifikace k porovnání s EQF. Národní kvalifikace byly posuzovány v deseti oblastech: (1) určení národních orgánů odpovědných za přiřazovací proces, (2) jasné propojení mezi deskriptory v národních kvalifikacích a deskriptory používanými v EQF, (3) vykazování výstupů z učení v rámci formálního, neformálního, informálního systému učení, (4) transparentní postupy pro zahrnutí kvalifikací, (5) uvedení národních systémů zajišťování kvality vzdělávání a profesní přípravy, které jasně odkazují na národní rámec kvalifikací (6) zahrnutí souhlasu orgánů, zajišťujících kvalitu, (7) zapojení mezinárodních odborníků do procesu národního přiřazování, (8) vytvoření komplexní zprávy popisující soulad národních standardů země a EQF, (9) zpřístupnění odkazu na zprávu o přiřazování v online platformě EQF a (10) pozdější zpřístupnění příslušných dokumentů (např. diplomy a osvědčení) vydávaných danou zemí, které obsahují jasný odkaz na odpovídající úroveň EQF (Evropská komise, 2011). Je třeba poznamenat, že snaha o dosažení souladu mezi výše uvedenými oblastmi v národních kvalifikacích a EQF vyžaduje, aby země nejprve přijaly systém, který k hodnocení úrovně v rámci profesí využívá výstupy z učení.

Výstupy z učení

Výstupy z učení mají formu popisu znalostí a kompetencí, které by daná osoba měla prokázat, aby byla považována za schopnou vykonávat určitou profesi na stanovené úrovni. Zahrnují jak kvalifikaci, tak to, co se od studujícího očekává.

Výstupy z učení integrují poznání, kterého daná osoba dosáhla v rámci neformálního, informálního a formálního vzdělávání (Evropská unie, 2008; 2018). Prohlášení o výstupech z učení lze použít k určení: kvalifikačních rámců a deskriptorů, kvalifikačních standardů,

rozvoje kurikula, hodnocení a validace, zajištění kvality a také výuky a odborné přípravy. V EQF jsou výstupy z učení prezentovány ve třech hlavních kategoriích: (1) znalosti, (2) dovednosti a (3) odpovědnost a samostatnost. První oblast, znalosti, klade důraz na soubor faktů, principů, teorií a praktických postupů, které se vztahují k danému pracovnímu nebo studijnímu oboru. V kontextu EQF jsou znalosti popsány jako teoretické a/nebo faktické. Druhá oblast, dovednosti, zahrnuje jak kognitivní, tak praktické dovednosti. Mezi kognitivní dovednosti patří projevy logického, intuitivního a tvůrčího myšlení. Praktické dovednosti jsou zaměřeny na manuální zručnost a používání různých metod, materiálů, nástrojů a pomůcek. Třetí oblast, odpovědnost a samostatnost, se zaměřuje na stanovení úrovně nezávislé kompetence v praktické oblasti. Jejím cílem je prokázat schopnost studujícího samostatně využívat znalosti a osobní, sociální a/nebo metodické dovednosti, a to v pracovních nebo studijních situacích a při profesním a osobním rozvoji.

Výše uvedené tři kategorie jsou následně použity jako rámec pro vytvoření osmi úrovní, které představují postup od nejnižších po nejvyšší kompetence. Nižší úrovně, tedy úrovně 1 až 5, mohou být spojeny s učením mimo formální vzdělávání (školský systém). Úrovně 5 až 8 jsou obecně propojeny s učením, realizovaným v rámci vysokoškolského vzdělávání. V celém EQF se napříč kategoriemi a úrovněmi používají určité klíčové výrazy, které dokládají soulad mezi profesí a očekáváními, která jsou na ni kladena. Tabulka 1 uvádí příklady klíčových frází, které lze nalézt v celém EQF. Z těchto příkladů je zřejmé, že znalosti, dovednosti a odpovědnost a samostatnost se s rostoucí úrovní stávají čím dál komplexnějšími.

Tabulka 1: *Klíčové výrazy EQF napříč úrovněmi a oblastmi*

Úroveň EQF	ZNALOSTI	DOVEDNOSTI	ODPOVĚDNOST A SAMOSTATNOST
3	Znalost	Plnění úkolů	Přizpůsobení vlastního chování
		Schopnost vybrat a použít	Převzetí odpovědnosti
4	Faktická znalost	Nalézt řešení	Sebeřízení
	Teoretická znalost		Dohled nad prací jiných osob
5	Komplexní znalost	Kreativně vyřešit	Hodnocení a rozvoj pracovního výkonu ostatních
			Řízení (management)
6	Kritické porozumění	Řešení složitých a nepředvídatelných problémů	Převzetí odpovědnosti za rozhodování
	Pokročilá znalost		Řízení skupiny pracovníků
7	Kritické posouzení	Vytváření nových znalostí a postupů	Hodnocení pracovního výkonu týmů
	Vysoce specializovaná znalost		

Poznámka: Fialová barva označuje úroveň 3, červená úroveň 4, žlutá úroveň 5, zelená úroveň 6 a modrá úroveň 7.

Stav EQF

Řada zemí, a to i těch, které nemají národní kvalifikační rámce, se řídí EQF. V době revize EQF v roce 2017 tento seznam zahrnoval 39 zemí, přičemž 34 z nich úspěšně zmapovalo své národní standardy pro EQF. V tabulce 2 uvádíme příklad České republiky jako země, která přiřazuje své kvalifikační a vzdělávací úrovně k EQF. V tomto příkladu Česká republika jasně popsala, které úrovně vzdělávání v rámci jejího systému odpovídají osmi úrovním EQF.

Tabulka 2: Vztah mezi úrovněmi vzdělání a kvalifikací v České republice a EQF

EQ F	Kategorie	Kvalifikace a úroveň vzdělání
1	B	Speciální vzdělávání Ukončení vzdělávacího programu ve speciální škole - 10 let
2	C	Nižší sekundární vzdělávání Úspěšné ukončení základního a nižšího středního vzdělání - 9 let Vyšší sekundární vzdělávání Jednoletý až dvouletý program pro absolventy speciálních škol
	J	Vyšší sekundární vzdělávání bez výučního listu - 2 roky středoškolského studia
	E	Vyšší střední vzdělání s výučním listem Především pro studenty se znevýhodněním 2 roky středoškolského studia
3	E	Vyšší střední vzdělání s výučním listem Především pro studenty se znevýhodněním 3 roky středoškolského studia
	H	Vyšší střední vzdělání s výučním listem 3 roky středoškolského studia
4	K	Vyšší střední vzdělání s maturitní zkouškou Všeobecné vzdělání (Gymnázium) - 4 roky středoškolského studia
	L	Vyšší sekundární vzdělání s maturitní zkouškou Odborné vzdělávání s praktickou výukou - 4 roky středoškolského studia
		Doplňkové studium vedoucí k maturitní zkoušce 2 roky studia po získání výučního listu
	M	Vyšší střední vzdělání s maturitní zkouškou Odborné vzdělávání - 4 roky vyššího středního vzdělání
6	N	Terciární odborné vzdělávání Titul DiS. 3-3,5 roku terciárního vzdělání
	P	Vzdělávání v konzervatořích Titul DiS. 2 roky terciárního vzdělávání
	R	Bakalářský program Titul Bc. a BcA. 3-4 roky terciárního vzdělání
7	T	Magisterský program Mgr., MgA., Ing., arch., MUDr., MDDr., MVDr., JUDr., PhDr., RNDr., Pharm.Dr., ThLic. a ThDr. 2-3 roky terciárního vzdělání nad rámec bakalářského nebo 4-6 let terciárního vzdělání.
8	V	Doktorský program PhD., ThD. 3-4 roky po magisterském studiu

Požaduje se vysokoškolské vzdělání

Státy také jasně uvedly, jak toto sladění funguje i v rámci jejich systému specifických profesí. Například na obrázku 1 je z použitého jazyka a formátování zřejmé, že profesní dovednosti, odborné znalosti a kompetence specifikované daným státem odpovídají třem hlavním kategoriím EQF. To, že Česká republika navazuje své národní kvalifikace na EQF, usnadňuje, aby certifikát nebo diplom studenta specifikoval jeho úroveň v rámci EQF. Díky tomu může zájemce o práci logopeda z jiného státu EU posoudit shodu mezi požadavky své země a České republiky. Vzhledem k tomu, že se Česká republika i další země ubírají tímto směrem, je nezbytné, aby nově vznikající profese, například behaviorální analytici, vytvořily standardy pro vzdělávání a praxi, které budou v souladu se zavedeným EQF. Ve snaze co nejlépe podpořit behaviorální analytiku a mobilitu odborníků v rámci EU byl při vývoji kvalifikací zohledněn rámec tří kategorií a systém osmi úrovní.

Obrázek 1: Vztah mezi Rámcem pro specifické povolání v České republice a EQF(EKR)

§ Regulované povolání

Logoped ve zdravotnictví

Kompetenční požadavky k výkonu povolání

Seznam odborných znalostí a odborných dovedností klíčových pro výkon povolání.

Odborné dovednosti

Odborné dovednosti označují schopnost vykonávat určitou pracovní činnost nebo soubor pracovních činností. Jedná se tedy o schopnost aplikovat teoretické vědomosti v praxi.

Odborné dovednosti jsou vybrány z Centrální databáze kompetencí (CDK)

Odborné dovednosti

Kód	Název	Úroveň 1-8	Vhodnost
k13.D.0027	Provádění logopedické diagnostiky a diferenciální diagnostiky	7	Nutné
k13.D.0028	Provádění léčby a rehabilitace všech poruch, vad řeči, sluchu a hlasu dětí i dospělých	7	Nutné
k13.D.0029	Provádění logopedické prevence	7	Nutné
k13.C.0013	Školení zdravotnických pracovníků v oblasti komunikačních možností při poškození centrálního nervového systému pacientů	7	Nutné
k13.C.0014	Výchova a poradenství v oblasti péče o zdravý vývoj řeči	7	Nutné
k13.D.0008	Poskytování zdravotní péče v souladu s právními předpisy a standardy	7	Nutné
k13.D.0009	Poskytování informací v souladu s odbornou způsobilostí nelékařského zdravotnického pracovníka	7	Nutné
k13.D.0007	Dodržování hygienicko-epidemiologického režimu v souladu s předpisy upravujícími ochranu veřejného zdraví	7	Nutné
k13.D.0006	Vedení zdravotnické dokumentace a další dokumentace vyplývající z jiných právních předpisů, včetně práce s informačním systémem poskytovatele zdravotnických služeb	7	Nutné

To je v souladu s požadavky na dovednosti podle EKR

Požadavky na odborné kompetence jsou rozděleny do 8 úrovní, stejně jako v EKR

(Ministerstvo práce a sociálních věcí 2017)

§ Regulované povolání

Logoped ve zdravotnictví

Odborné znalosti

Odborné znalosti označují teoretické vědomosti požadované pro výkon povolání. Odborné znalosti jsou vybrány z Centrální databáze kompetencí (CDK).

To je v souladu
s požadavky na
znalosti podle EKR

Odborné znalosti

Kód	Název	Úroveň 1-8	Vhodnost
k13._0049	logopedie	7	Nutné
j42._0008	surdopedie	7	Nutné
k11._0001	foniatrie a otorinolaryngologie	7	Nutné
j42._0007	speciální pedagogika, defektologie	7	Nutné
k13._0018	anatomie, fyziologie a patologie pro zdravotnická nelékařská povolání	7	Nutné
k11._0041	neurologie	7	Nutné
j31._0003	psychologie	7	Nutné
k13._0002	etika zdravotnického povolání	7	Nutné
k13._0003	organizace a řízení zdravotní péče, včetně vedení dokumentace	7	Nutné
k13._0004	právní předpisy související s poskytováním zdravotní péče, podpora a ochrana veřejného zdraví	7	Nutné
k13._0005	první pomoc a zajišťování zdravotní péče v mimořádných a krizových situacích	7	Nutné

(Ministerstvo práce a sociálních věcí 2017)

§ Regulované povolání

Nutriční asistent

Odborný směr: **Zdravotnictví a farmacie**

Odborný podsměr: **nelékařská povolání**

Kvalifikační úroveň: **Střední vzdělání s maturitní zkouškou; Střední vzdělání s výučním listem i maturitní zkouškou (NSP 4)**

Platové rozmezí: **29 000 Kč - 57 000 Kč**

To je v souladu
s požadavky na
kompetence podle EKR

[Detailní informace →](#)

Charakteristika

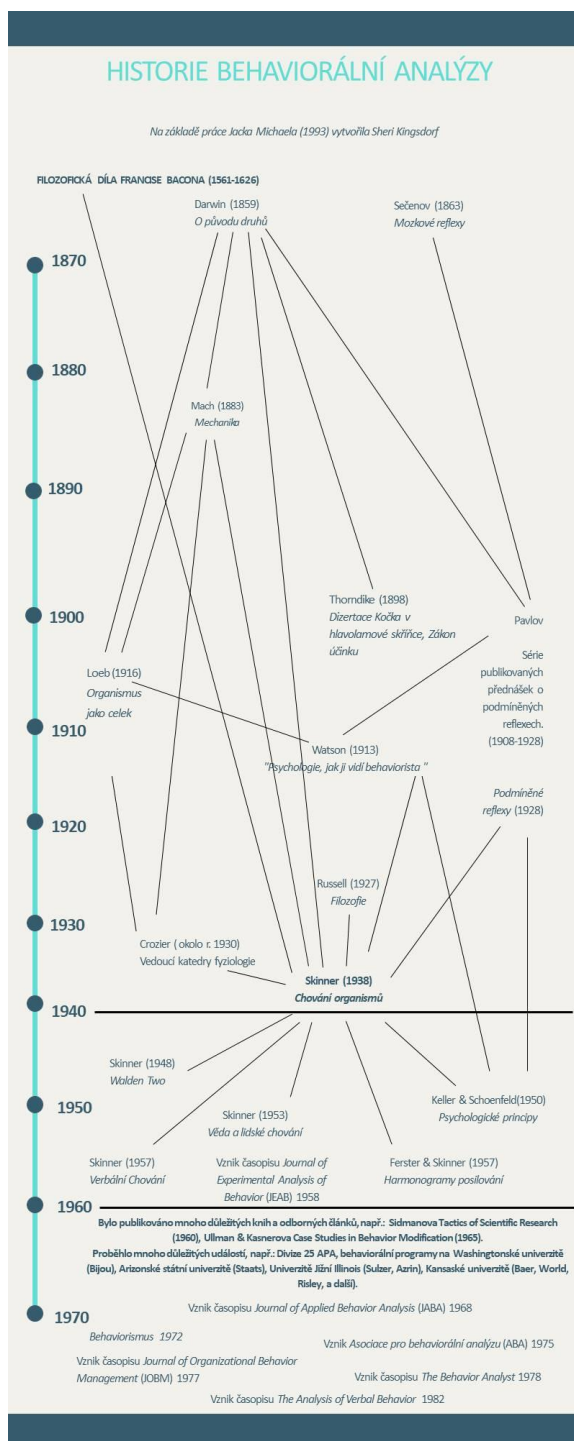
Nutriční asistent vykonává činnosti v rámci specifické ošetrovatelské péče pod odborným dohledem nutričního terapeuta a dále se ve spolupráci s lékařem podílí na preventivní, léčebné a diagnostické péči v oboru klinická výživa.

(Ministerstvo práce a sociálních věcí 2017)

Behaviorální analytik jako profese

Profese behaviorálního analytika vznikla na počátku 70. let 20. století. Je založena na vědeckém základu – behaviorální analýze. Obrázek 2 graficky znázorňuje vývojovou linii behaviorální analýzy.

Obrázek 2: Historický graf analýzy chování

Zpracováno podle Michaela (1993) se souhlasem Association for Behavior Analysis International.

Dnešní behaviorální analytici jsou již o mnoho dál. Odborník, pracující jako behaviorální analytik v klinické praxi, je obecně definován jako osoba, která prokázala zvládnutí kompetencí této profese spojených s hodnocením chování, navrhováním programů ve spolupráci s klientem/zúčastněnými stranami, vedením implementace těchto programů, prováděním průběžné analýzy a sdělováním výsledků (Mayer et al., 2019). Je třeba také poznamenat, že behaviorální analytik:

Pracuje v jakémkoli přirozeném prostředí (např. doma, ve škole, na klinice, v komunitě atd.).

Pracuje s lidmi, kteří se projevují standartním i nestandardním chováním (např. osobní problémy, chybějící dovednosti atd.).

Dokáže precizně zhodnotit náročné chování

Shromažďuje validní důkazy o změně chování v průběhu času pozorováním, nahráváním a zaznamenáváním dat.

Analyzuje vzorce chování v datech.

Na základě analýzy získaných dat provádí úpravy intervenčních postupů tak, aby co nejlépe vyhovovaly potřebám klienta/uživatele služby.

Behaviorální analýza využívá vědecky podložené postupy pro řešení excesů či nedostatků v chování. Pro správný výkon praxe behaviorálních analytiků je důležitá objektivita a využití sofistikovaných diagnostických a hodnotících metod opřených o empirické postupy. Behaviorální analytici mají hluboké porozumění základním principům chování a umí je aplikovat v různých kontextech. Tato kombinace znalostí a praktických dovedností může nabývat různých forem.

Práce behaviorálního analytika je komplexní. Osoby, které se v současné době označují jako behaviorální analytici, podporují behaviorální změnu u různých skupin klientů, využívají ke zvyšování adaptivních dovedností různé pozitivní strategie, zaměřují se na individuální potřeby klientů a dalších zainteresovaných stran a ke všem rozmanitým profesním oblastem přistupují s účastí a kulturní kompetencí. V tabulce 3 je představen přehled vzdělání a náplně práce behaviorálních analytiků (nejde o vyčerpávající přehled).

Tabulka 3: Přehled vzdělávání behaviorálních analytiků a oblast jejich profesní působnosti (Shook et al., 2004)

Forma vzdělávání	Zaměření	Příklady pracovního uplatnění	Typy klientů a situací	Věková skupina
<ul style="list-style-type: none"> • Na pracovišti. • Mimouniverzitní kurzy. • Celoživotní vzdělávání. • Univerzitní kurzy. 	<ul style="list-style-type: none"> • Behaviorální analýza. • Podpora pozitivního chování (PBS) • Metoda přesného učení. • Přímá výuka. • Organizační chování • Behaviorální terapie. • Poruchy komunikace. • Vzdělávání. • Lékařství. • • Farmakologie • • Psychologie. • Sociální práce. • Poradenství. 	<ul style="list-style-type: none"> • Administrátor • Konzultant. • Terapeut. • VŠ učitel. • Výzkumník. • Sociální pracovník. • Logoped. • Třídní učitel. 	<ul style="list-style-type: none"> • S vývojovými vadami. • S autismem. • S duševním onemocněním. • Závislí na drogách nebo alkoholu. • Firmy. • Vláda. • Školy. • Pěstounská péče. • Rodiny. • Nemocnice. 	<ul style="list-style-type: none"> • Batole. • Dítě. • Dospívající. • Dospělý. • Senior.

Bez ohledu na pracovní prostředí nebo klientskou populaci zůstávají základní zásady, kterými by se mělo řídit chování behaviorálních analytiků (BACB, 2020), stejné:

Vykonávat práci s cílem maximalizovat přínosy pro ostatní.

Neškodit.

Jednat s ostatními důstojně, s úctou a účastí.

Chovat se bezúhonně.

Získávat chybějící a potřebné kompetence

Kompetence evropských behaviorálních analytiků (EuroBA)

Ve Spojených státech je profese behaviorálního analytika již dobře zavedená a její výkon je regulován několika subjekty. Výbor pro certifikaci behaviorálních analytiků (BACB) je mezinárodně uznávaná organizace se sídlem v USA, která byla založena v roce 1998 za

účelem regulace certifikace a praxe behaviorálních analytiků (BACB, 2019). Spolupracuje s Mezinárodní asociací aplikované behaviorální analýzy (Association of Applied Behaviour Analysis International, ABAI), organizací se sídlem v USA, která byla založena v roce 1974 a sdružuje behaviorální analytiku (ABAI, 2016). Obě tyto organizace nyní společně pracují na ověřování a šíření certifikovaného vzdělávání pro behaviorální analytiku. Co se požadavků na vzdělávání týče, univerzity se schválenými kurzy musí dodržovat určitý počet hodin povinného obsahu. Tento obsah zahrnuje etiku, profesionální jednání, filozofické základy a behaviorální principy, metody měření, analýzu, experimentální design, hodnocení chování a postupy pro změnu chování (ABAI, 2018). Vedle požadavků na vzdělání a odbornou přípravu byly v 80. letech 20. století vytvořeny také směrnice, které byly v průběhu let významně revidovány a nyní mají podobu uznávaného Kodexu profesních a etických zásad pro behaviorální analytiku (BACB, 2014). Tento kodex je součástí certifikačního procesu BACB. Cílem kodexu a certifikace je zamezit neodbornému vykonávání behaviorální praxe osobami, které se neoprávněně prohlašují za behaviorální analytiku. Schopnost této americké certifikace a doprovodného kodexu dohlížet na správné uplatňování aplikované behaviorální analýzy (ABA) v tak širokém rozsahu však bývá zpochybňována, zejména pokud jde o poskytování služeb ABA samostatně působícími odborníky (Dorsey et al., 2009); což je v Evropě nejpoužívanější model. BACB jednoduše nemá dostatek finančních prostředků, zdrojů, znalost všech místních politik a ani právní autoritu k tomu, aby po celém světě chránila děti s autismem a jejich rodiny, kterým jsou nezávislé služby ABA poskytovány. V důsledku toho zůstala většina evropských států bez jasných směrnic pro vzdělávání, odbornou přípravu a výkon profese behaviorálního analytika.

V roce 2023 nabízí přibližně 50 univerzit v 16 evropských zemích magisterské studium behaviorální analýzy na EQF úrovni 7.

Projekt EuroBA byl navržen tak, aby umožnil růst profese behaviorálních analytiků tím, že odráží EQF étos uznávání vzdělávání a odborné přípravy v neformálním a informálním prostředí a podpory mobility odborníků v rámci EU. V současné době EuroBA není samostatnou kvalifikací. Výstupy projektu EuroBA nabízejí specifické evropské standardy pro praxi behaviorálních analytiků na dvou úrovních, s důrazem na znalosti, dovednosti a odpovědnost a samostatnost (kompetenci). Na obrázku 3 je znázorněn vztah mezi dvěma úrovněmi kompetencí EuroBA.

Obrázek 3: Úrovně kompetencí EuroBA

Kompetence na úrovni behaviorálního technika (EuroBA-T)

V oblasti behaviorální analýzy existuje více pracovních úrovní. Tyto různé úrovně umožňují jednotlivcům v různých fázích jejich kariéry používat ABA v souladu s předepsanými postupy. Počáteční neboli vstupní úroveň behaviorální analýzy se obvykle označuje jako behaviorální technik. Behaviorální technici jsou považováni za asistující pracovníky, jejichž úkolem je postupovat podle programu vypracovaného pracovníky vyšší úrovně s většími odbornými znalostmi – behaviorálními analytiky. Behaviorální technici mohou provádět činnosti, jako jsou (Mayer et al., 2019):

Pozorování.

Sběr dat.

Provádění dílčích částí behaviorálního programu, například:

- Navrhování způsobu sběru dat o chování (například pozorování).
- Sběr dat.
- Vyvozování základních závěrů z grafického zobrazení dat.
- Provádění intervenčních strategií založených na základních principech behaviorální analýzy, zadaných behaviorálním analytikem.

Shrnutí znalostí na úrovni behaviorálního technika (EuroBA-T)

Výstupy z učení v oblasti znalostí na pozici behaviorálního technika EuroBA-T převážně korespondují s úrovní 3 EQF. V souladu s termíny užívanými v EQF pro popis znalostí se výstupy EuroBA-T zaměřují na znalosti určitých konceptů a postupů. Jelikož se jedná o vstupní kvalifikaci, tyto znalosti mají být základní a ještě nedosahovat úrovní komplexních, kritických nebo pokročilých znalostí. Očekává se, že behaviorální technik bude dále rozšiřovat svou znalostní základnu prostřednictvím pracovních zkušeností nebo v rámci pozdějšího profesního rozvoje a vzdělávání. Některé klíčové znalosti, které se očekávají při vstupu do oboru, jsou znázorněny na obrázku 4.

Obrázek 4: Očekávané výstupy z učení v oblasti znalostí na úrovni EuroBA-T

Shrnutí dovedností na úrovni behaviorálního technika EuroBA-T

Výstupy z učení v oblasti dovedností na pozici behaviorálního technika EuroBA-T převážně korespondují s úrovní 3 EQF. V souladu s termíny užívanými v EQF pro popis dovedností se výstupy EuroBA-T zaměřují na schopnost pracovníka vybírat a používat behaviorální postupy (např. metody měření, hodnocení a intervenční postupy). Vzhledem k tomu, že se jedná o vstupní úroveň kvalifikace, očekává se i zde, že popsané dovednosti budou prováděny pod dohledem pracovníka s pokročilejší kvalifikací. Některé klíčové dovednosti jsou znázorněny na obrázku 5.

Obrázek 5: Očekávané výstupy z učení v oblasti dovedností na úrovni behaviorálního technika EuroBA-T.

Shrnutí odpovědnosti a samostatnosti na úrovni behaviorálního technika EuroBA-T

Výstupy z učení v oblasti odpovědnosti a samostatnosti na pozici behaviorálního technika EuroBA-T převážně korespondují s úrovní 3 EQF. V souladu s termíny užívanými v EQF pro popis odpovědnosti a samostatnosti se výstupy EuroBA-T zaměřují na schopnost pracovníka přizpůsobit své chování a převzít odpovědnost za své jednání. Přestože je na této úrovni poskytován mentoring a vedení pracovníky s vyšší odborností, předpokládá se, že i na úrovni technika budou pracovníci schopni určité úrovně sebeřízení a samostatné práce. Některé klíčové složky odpovědnosti a samostatnosti jsou znázorněny na obrázku 6.

Obrázek 6: Očekávané výstupy z učení v oblasti odpovědnosti a samostatnosti na úrovni behaviorálního technika EuroBA-T.

Kompetence na úrovni behaviorálního analytika EuroBA-M

Určité aktivity v oblasti behaviorální analýzy vyžadují vyšší úroveň znalostí a dovedností pro jejich kompetentní provedení. Tyto dovednosti se lidé obvykle učí prostřednictvím cílenějších vzdělávacích aktivit a v průběhu praxe, které jsou součástí vysokoškolského studia behaviorální analýzy. Behaviorální analytici pro získání této vyšší úrovně znalostí a dovedností musí absolvovat praxi pod supervizí a studium na magisterské úrovni. Získané kompetence jsou hodnoceny různými způsoby (např. přímým pozorováním při provádění intervenčních postupů, prezentace, zkoušky, obhajoba závěrečné práce atd.). Absolventi studia na magisterské úrovni mohou následně pokračovat v doktorském studiu. Behaviorální analytici provádějí tyto pracovní činnosti (Mayer et al., 2019):

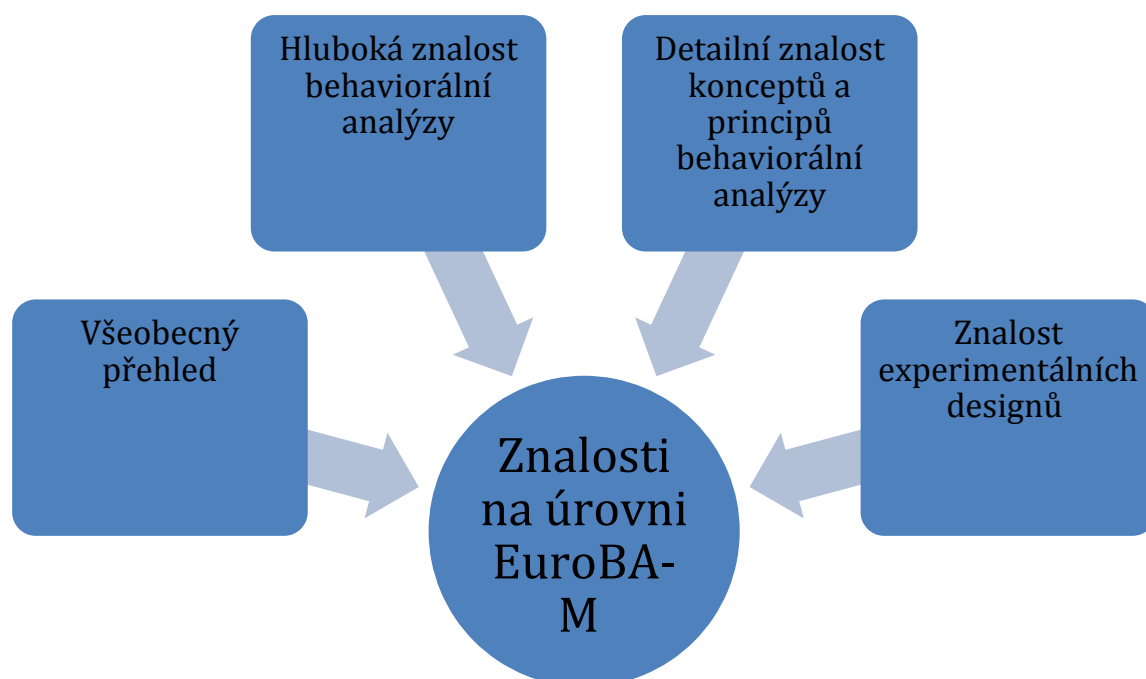
- Návrh intervenčních postupů, které mají za cíl zvýšit, snížit či rozšířit výskyt vybraného chování či změnit jiné charakteristiky cílového chování.
- Adaptace prostředí (pro podporu změny chování).
- Podpora individuálních potřeb klientů a dalších zúčastněných osob.
- Definování a shoda na cílech a postupech intervence se zúčastněnými osobami.
- Vedení a kontrola práce behaviorálních techniků.

Tvorba podmínek pro sociálně významné změny v chování, které jsou dlouhodobě udržitelné.

Shrnutí znalostí na úrovni behaviorálního analytika EuroBA-M

Výstupy z učení v oblasti znalostí na úrovni behaviorálního analytika (EuroBA-M) většinou korespondují s úrovněmi 6 a 7 EQF. V souladu s termíny užívanými v EQF pro popis znalostí se výstupy EuroBA-M zaměřují na schopnost pracovníka prokázat komplexní, vysoce specializované a pokročilé znalosti, jakož i kritické uvažování a porozumění. Některé klíčové složky znalostí jsou znázorněny na obrázku 7.

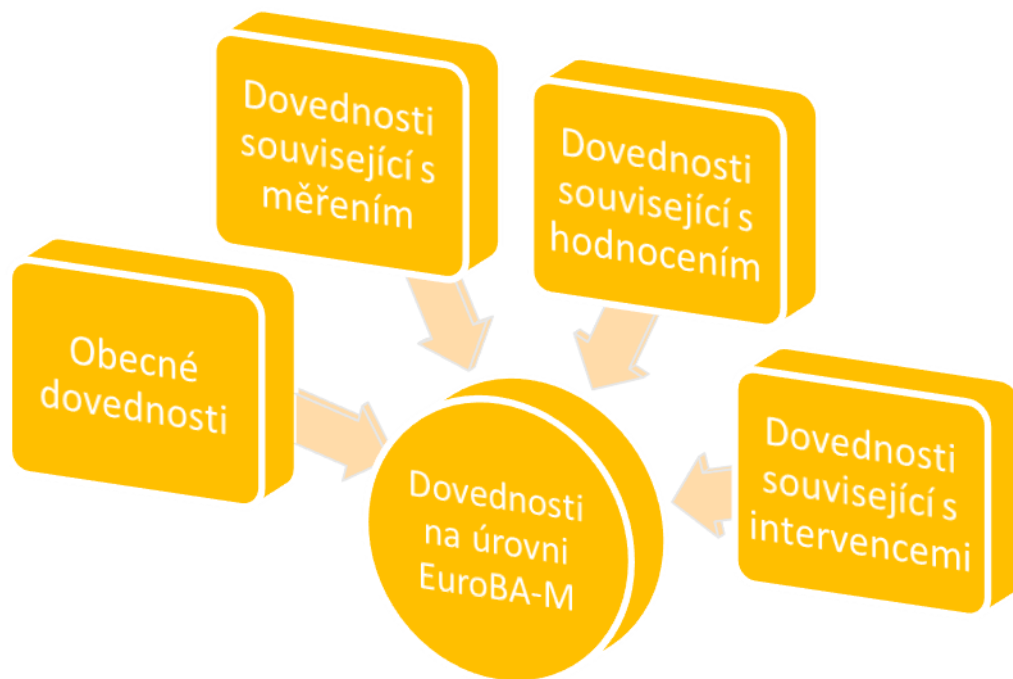
Obrázek 7: Očekávané výstupy z učení v oblasti znalostí na úrovni EuroBA-M.

Shrnutí dovedností na úrovni behaviorálního analytika (EuroBA-M)

Výstupy z učení v oblasti dovedností na úrovni behaviorálního analytika EuroBA-M většinou korespondují s úrovněmi 6 a 7 EQF. V souladu s termíny užívanými v EQF pro popis dovedností se výstupy EuroBA-M zaměřují na schopnost pracovníka kreativně řešit složité a nepředvídatelné problémy a uplatňovat pokročilé postupy v behaviorální analýze. Některé klíčové složky dovedností jsou znázorněny na obrázku 8.

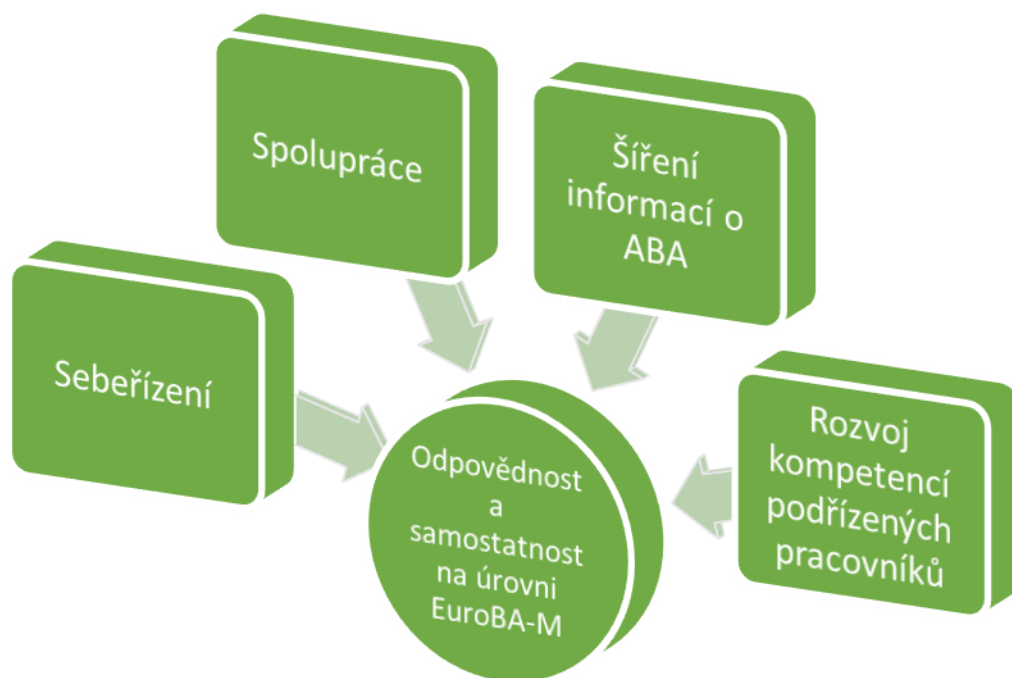
Obrázek 8: Očekávané výstupy z učení v oblasti dovedností na úrovni EuroBA-M.

Shrnutí odpovědnosti a samostatnosti na úrovni behaviorálního analytika (EuroBA-M)

Výstupy z učení v oblasti odpovědnosti a samostatnosti na úrovni behaviorálního analytika většinou korespondují s úrovněmi 6 a 7 EQF. V souladu s termíny užívanými v EQF pro popis odpovědnosti a samostatnosti se výstupy EuroBA-M zaměřují na schopnosti sebeřízení, nalézání řešení různých problémů a výzev, převzetí odpovědnosti za rozhodování, řešení etických otázek, rozvoj spolupráce a šíření informací o behaviorální analýze. Některé z klíčových složek odpovědnosti a samostatnosti jsou znázorněny na obrázku 9.

Obrázek 9: Očekávané výstupy z učení v oblasti odpovědnosti a samostatnosti na úrovni EuroBA-M.

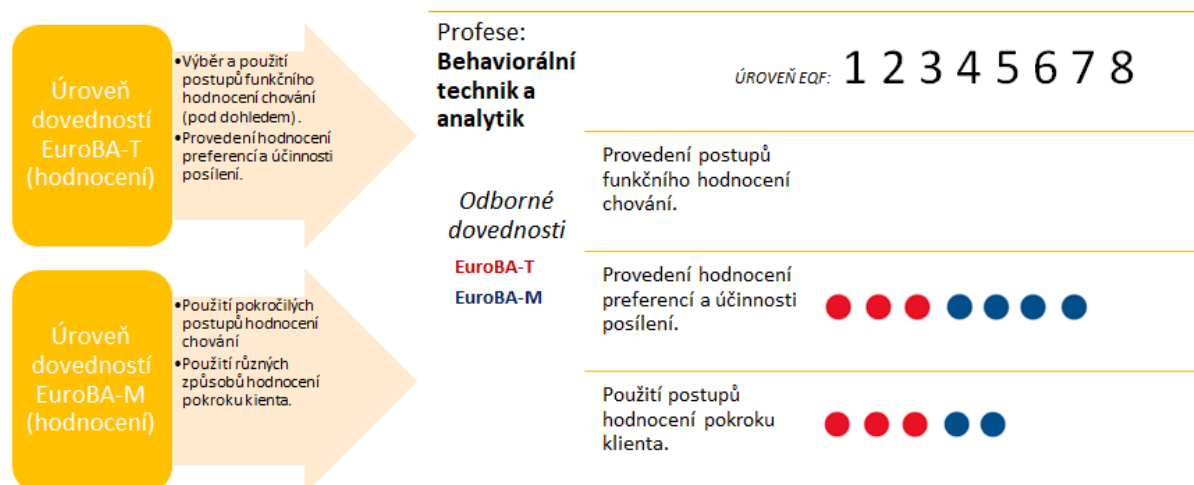
Vztah mezi úrovněmi kompetencí EQF a EuroBA

Vzhledem k tomu, že standardy EuroBA byly vytvořeny v souladu s EQF, neměla by být jejich adaptace na národní úrovni 39 zemí napojených na systém EQF náročná. Přijetí těchto standardů by výrazně ulehčilo pohybu odborníků v behaviorální analýze mezi těmito zeměmi. Standardy EuroBA jsou také vodítkem pro studenty, pedagogy a sociální a zdravotnické pracovníky v zúčastněných zemích pro posouzení konkrétních složek vzdělávání a odborné přípravy potřebných pro kompetentní výkon praxe v oboru.

Závěr

Dvě úrovně kvalifikace v oboru behaviorální analýzy (EuroBA-T a EuroBA-M), které jsou zde představeny, jsou dále podrobně popsány v dalších intelektuálních výstupech tohoto projektu (IO4 a IO5). Je však důležité vzít v úvahu, že jak zde uvedené stručné údaje, tak také obsáhlejší seznamy kompetencí v dalších dokumentech, jsou pouze výchozím bodem pro vytvoření standardů v oboru behaviorální analýzy v Evropě. Před členskými zeměmi EU stojí ještě rozsáhlá práce na zmapování vlastních kvalifikačních sítí na podporu rozvoje profese behaviorálního analytika a technika. V tomto dokumentu jsou nastíněny kroky, které projektový tým podnikl, aby pomohl proces sladění kompetencí EuroBA s EQF usnadnit. Proces integrace kompetenčních rámců EuroBA do struktury NQF, která je již sladěna s EQF, jako je tomu v České republice (viz obrázek 3, kde je uveden příklad jejich NQF), je uveden na obrázku 10.

Obrázek 10: *Koncepce pro sladění kompetencí EuroBA se strukturou EQF/NQF*

Nakonec by mělo být pamatováno na to, že oblast behaviorální analýzy se neustále vyvíjí. Stejně jako se očekává, že znalosti a dovednosti odborníků budou růst, měly by se souběžně zvyšovat nároky na dobrou praxi. Seznamy kompetencí vytvořené v dalších výstupech tohoto projektu jsou tak pouze výchozím bodem a měly by být přizpůsobeny kulturním potřebám každé země. Vzhledem k tomu, že obor ABA také stále průběžně empiricky ověřuje nové přístupy a postupy, měly by se do seznamu kompetencí tyto nové oblasti použití promítnout.

Použitá literatura

- Association for Behavior Analysis International. (2016). *About Us- Association for Behavior Analysis International*. Retrieved June 6, 2019, from Abainternational.org website: <https://www.abainternational.org/about-us.aspx>
- Association for Behavior Analysis International. (2018). *Verified course sequence handbook*. Retrieved September 23, 2019, from Abainternational.org website: https://www.abainternational.org/media/155079/abai_vcs_handbook_2018.pdf
- Behavior Analyst Certification Board. (2014). *Professional and ethical compliance code for behavior analysts*. Retrieved 25 September 2018, from https://www.bacb.com/wp-content/uploads/170706r_compliance_code_english.pdf
- Behavior Analyst Certification Board. (2019). *BACB fact sheet*. Retrieved 06 June 2019, from https://www.bacb.com/wp-content/uploads/BACB-Fact-Sheet_190409.pdf
- Behavior Analyst Certification Board. (2020). *Ethics code for behavior analysts*. Littleton, CO: Author
- Carr, J. (2011). Jerry Shook and the BACB: An enduring legacy. *Newsletter of the Association for Science in Autism Treatment*, 8(4), 2–3.
- Dorsey, M. F., Weinberg, M., Zane, T., & Guidi, M. M. (2009). The case for licensure of applied behavior analysts. *Behavior Analysis in Practice*, 2(1), 53-58.
- European Commission. (2011). *Referencing National Qualifications Levels to the EQF – European Qualifications Framework Series: Note 3*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. <https://europa.eu/europass/system/files/2020-05/EQF-QualificationLevels-EN.pdf>
- European Union. (2008). Recommendation of the European Parliament and of the Council of 23 April 2008 on the establishment of the European Qualifications Framework for lifelong learning. *Official EQF Journal of the European Union*, 20. <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2008:111:0001:0007:EN:PDF>
- European Union. (2018). *10 years of the European Qualifications Framework (EQF) infographic*. Retrieved 2020, November 16 from https://ec.europa.eu/ploteus/sites/eac-eqf/files/eqf_infographics_en.pdf
- Hughes, C. J., & Shook, G. L. (2007). Training and certification of behaviour analysts in Europe: Past, present, and future challenges. *European Journal of Behavior Analysis*, 8(2), 239–249.
- Johnston, J. M., Carr, J. E., & Mellichamp, F. H. (2017). A history of the professional credentialing of applied behavior analysts. *The Behavior Analyst*, 40(2), 523-538.
- Keenan, M., Dillenburger, K., Röttgers, H. R., Dounavi, K., Jónsdóttir, S. L., Moderato, P., ... & Martin, N. (2015). Autism and ABA: the gulf between North America and Europe. *Review Journal of Autism and Developmental Disorders*, 2(2), 167-183.
- Pancocha, K. & Vadurova, H. (2022). Rozvoj aplikované behaviorální analýzy v České republice [Development of applied behavior analysis in the Czech Republic]. In Markova, A. & Cibulkova, A (Ed.). *Užití prvků aplikované behaviorální analýzy ve školním prostředí*. [Using elements of applied behavior analysis in school settings]. Praha: Národní pedagogický institut České republiky.

- Mayer, G. R., Sulzer-Azaroff, B., & Wallace, M. (2019). *Behavior analysis for lasting change*. Sloan Pub..
- Michael, J. (1993). *Concepts and Principles of Behavior Analysis*. Kalamazoo, MI: Society for the Advancement of Behavior Analysis.
- Ministry of Labor and Social Affairs. (2017). *Speech therapist in healthcare*.
<https://www.nsp.cz/jednotka-prace/logoped-ve-zdravotnictvi>
- National Coordination Point of the Czech Republic. (2015, December). *National referencing report of the Czech Republic*.
http://www.nuv.cz/uploads/EQF2016/National_Referencing_Report_Czech_Republic_2015_eng.pdf
- Shook, G. L., Johnston, J. M., & Mellichamp, F. H. (2004). Determining essential content for applied behavior analyst practitioners. *The Behavior Analyst*, 27(1), 67-94.